

Сосницька О. О.

Студентка кафедри культурології
Національного університету «Киево-Могилянська академія»

ЛЕНД АРТ: ЗАУВАГИ ДО ПИТАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Переживши вінець розвитку у 60 – 70-х роках ХХ століття, ленд арт сьогодні залишається актуальною течією у сучасному мистецтві та надзвичайно цікавою темою для наукових досліджень. Процес осмислення сутності ленд арту як мистецької форми та визначення його місця в контексті сучасного мистецтва триває і досі. Про це, зокрема, свідчить множинність термінів, які використовуються для позначення цього мистецького напрямку в англомовній літературі: land art, landscape art, environmental art, earth art, earthworks тощо. Ці терміни є синонімічними, проте не тотожними. Тож спробуємо з'ясувати різницю між ними.

Ленд арт (англ. land art - «мистецтво землі») – це різновид художньої діяльності, який передбачає роботу митця в природному середовищі найчастіше з використанням природних матеріалів. Таким чином, мистецтво виходить за межі галерей і музеїв та занурюється в довкілля, яке постає не як пасивне тло творчості чи предмет наслідування, а як активна складова роботи, що часто визначає її концепцію. Акцент на роботі в довкіллі дозволяє розглядати ленд арт як відгалуження «environmental art» з тією різницею, що ленд арт передбачає творчість винятково у природному середовищі.

Робота ленд арту невіддільна від свого місцерозташування та не може бути перенесена. Ця характеристика визначає ленд арт як різновид «site-specific art», локалізованого мистецтва, створеного на конкретній місцевості та пов'язаного з нею.

Наразі варто розглянути основні терміни на позначення напрямку «land art» та «earthworks», насамперед, їхнє походження та специфіку. Попри те, що світова історія ленд арту починається із 1960-тих років в США, сам термін має європейське походження та завдячує своєю появою Геррі Шуму, авторові серії документальних

стрічок про новий напрям у мистецтві, які транслювалися на німецькому телебаченні у 1969 році [3, с. 6]. Один із фільмів цієї серії репрезентував проект Яна Діббетса «Об'єкт, що змінюється припливом протягом 12 годин», який полягав у роботі автора з перспективою: на піску перед припливом були проорані рівчаки, які утворювали трапецію, однак внаслідок деформацій зображення на екрані телевізора глядачі побачили рівчаки у формі квадрата. Стрічка була трансльована 15 квітня 1969 року під назвою «Land art», й з того часу критики почали використовувати термін у своїх дослідженнях, надаючи йому різноманітних інтерпретацій.

У США натомість первинним був термін «earthworks» (англ. «земляні роботи»), який увійшов у вжиток після однойменної виставки в галереї Dwan Gallery у Нью-Йорку в 1968 році [1, с. 129]. Сенсаційною виставка була насамперед через те, що на ній експонувалися не твори мистецтва, а лише їхня документація, або, як у роботі Роберта Смітсона, сирий матеріал - купка землі, змішаної із сміттям – те, що відвідувач зовсім не очікував побачити в галереї. Виставка мала на меті перевернути традиційні уявлення про те, що власне може бути названим твором мистецтва.

Однак терміни «land art» та «earthworks» відрізняються не лише історією походження, але й відображають різні способи роботи європейських та американських художників.

На відміну від масштабних проектів мистецтва землі у США, що вимагають великих матеріальних ресурсів для втілення й найчастіше розміщені у важкодоступних для глядача закинутих місцевостях, європейська традиція ленд арту передбачає значно простіші та часто короткотривалі роботи із мінімальною трансформацією довкілля. Формуванню цієї відмінності сприяла різниця в пластиці місцевості, а також, безсумнівно, інший характер взаємозв'язку людини й природи.

Також варто відзначити, що у роботах, експонованих на виставці «Earthworks», мав відгомін екологічний рух 60-тих. Він втілювався не лише у прагненні митців привернути суспільну увагу до взаємозв'язку людини та природи, а й у формі опозиції до звичних форм представлення мистецтва: вийти за межі білих стін галереї – це значить подивитися у вічі живому мистецтву, а відтак і сьогоденню, сповненому болючих проблем, які потребують нагального вирішення. Тож після виставки під назвою «Екологічне мистецтво», яка пройшла у 1969 році в John Gibson Gallery, термін «ecological art» арт-критики почали вживати поряд із «land art», «earth art» та «earth works».

На сьогодні серед дослідників немає єдиної думки щодо місця ленд арту в мистецтві другої половини ХХ століття та його зв'язку з іншими мистецькими течіями, що розвивалися синхронно. Як наслідок, дослідження напряму неодмінно змушує науковця вийти за його межі у ширше дискурсивне поле.

Наприклад, В. Мелпес розглядає ленд арт як різновид conceptual art – концептуалізму. Для концептуального мистецтва визначальним є задум твору, який презентується як документований проект. Ця риса зближує його з ленд артом, який часто існує лише у вигляді текстової або фотофіксації. Водночас, зазначає дослідник, концептуальними є не всі роботи мистецтва землі, адже багато з них є саме діями в довіллі з акцентом на процесі творчості, а не на результаті [4, с. 88-90].

Часто науковці розглядають ленд арт у зв'язку з мінімалізмом або як його різновид. Зокрема, М. Лайлах обґрунтовує взаємозв'язок цих твох течій тим, що ленд

арт втілює концепцію «скульптура як місце» представника мінімалізму Карла Андре, яка передбачає, що митець не відтворює те, що оточує його, а творить у самому оточенні [3, с. 13]. Представники і мінімалізму, і ленд арту апелюють у своїй творчості до простору та до глядача: і середовище, в якому розмішується робота, і особливості її сприйняття людиною постають визначальними складовими твору.

Однак роботи ленд арту, на відміну від мінімалізму, можна класифікувати як скульптури виключно за критерієм їх тривимірності. Окрім того, як пише в передмові до книги «Land and Environment Art» Джефрі Кестнер, вони мають суттєву особливість: на відміну від традиційної скульптури, яка сприймається й переживається перш за все як предмет, сутність проєктів ленд арту знаходиться поза межами їхньої матеріальної форми [2, с. 16].

Як бачимо, проблематичним є насамперед виокремлення поняття «ленд арт», адже часто цей напрям поєднується із мінімалізмом чи концептуалізмом, або ж розглядається як відгалуження environmental art. Це пояснюється тим, що напрям виник та розвивався на перетині різних мистецьких практик та концепцій. Проте сьогодні ленд арт виокремився у специфічну з огляду як форми, так і змісту форму творчості митця. Кристалізація значення терміну «land art» сприяє звуженню його синонімічного ряду. Наразі саме цей термін є найбільш вживаним в англійській науковій літературі. Проте варто пам'ятати, що його доцільно використовувати, характеризуючи насамперед європейську традицію, тоді як американську все-таки влучніше окреслює термін «earthworks».

Список використаної літератури:

1. Boettger S. Earthworks: art and the landscape of the sixties. - Berkeley: University of California Press, 2002.
2. Kastner J. (Ed.) Land and Environment Art. - London: Phaidon Press, 2010.
3. Lailach M. Land art. – Köln: TASCHEN, 2007.
4. Malpas W. Land Art: A Complete Guide To Landscape, Environmental, Earthworks, Nature, Sculpture and Installation Art. – Maidstone: Crescent Moon Publishing, 2007.